

pravo naziranje veliko jasneje nego v privajenem izpolnjevanju cerkvenih dolžnosti ali, postavim, ob političkih volitvah. Najbolj jasno se kaže njegov zdravi skepticizem v veselem, včasih celo robotem humorju, ki se ne ustavi ne na pragu cerkve, ne župnišča. Marijo in malega Jezusa je osvetlil s čisto poezijo; iz odraslih svetnikov in svetnic, iz sv. Petra in sv. Coprijana, iz proštov, župnikov in nun brije norce. „Dokler so bili ljudje še ajdje . . .“ tako se pričinja prva verska bajka. Referent „Slov. Naroda“ je dobro opomnil, da so „ljudje“ tudi ostali ajdje. Ustvarili so si svoje male in velike bogove, natovorili so jim vse svoje človeške čednosti in slabosti ter jim nadodali le še različne čreznaturne sile in pravice; vse je ostalo pri starem in duhovnik mora znati coprati kakor nekdanj, drugače ni zanič; le ceremonije so se izpremenile. — Vprašanje je, koliko je v teh verskih bajkah pravega narodnega blaga in koliko Trdinove fantazije. Jaz sem tega mnenja, da Trdina v „Verskih bajkah“ ni dodal tradiciji ničesar iz svojega nego svoj neprimerljivi slog. Zdi se mi celo, da se je včasih malo preveč natanko oklepal sporočila narodovega. Med bajkami in povestmi o Gorjancih nisem bral doslej ne ene, ki bi ne bila umetniški popolnoma zaokrožena. Nekatere izmed verskih bajk pa so ali pre zgodaj odsekane (kmetiški pripovedovalec je morda pozabil, „kaj se je še potem zgodilo“), ali pa preveč raztegnjene, znamenje, da so poznejši rodovi ali preblebetavi pripovedovalci dodajali iz svojega. Trdina je bajke samo še blagoslovil s svojim slogom, včasih se je malo ironično nasmehnil, ali tako narahlo, da človek komaj opazi: drugače je pripovedoval, nego je slišal. — V „Bajkah in povestih“ (tako je namreč moje mnenje) pa je Trdina svoboden in stvarjajoč umetnik. Iz snovi, in če mu je bila dana v še tako celotni in popolni obliki, je ustvaril nov umotvor, ki je čisto njegova last. Ko bi bil Trdina napisal svoje povesti, kakor jih je slišal, in napisal vse to in samo to, kar je slišal, bi nam bil podal pač mnogo zanimivega narodnega blaga, umotvora pa najbrž nobenega. To razodeva posebno lepo „Kresna noč“, ena najimenitnejših povesti v prvem delu zbirke. V enotnem okviru je opisal Trdina vse skrivnosti in čudovitosti kresne noči, razpletel in razrešil celo vrsto motivov ter naposled v prijetnem umetniškem loku zaključil krog. Kakor je v „Verskih bajkah“ očitno, da je Trdina natanko spoštoval ustno sporočilo, tako in še bolj očitno je, da mu je bila v „Bajkah in povestih“ tradicija narodova le snov, ki jo je porabil in obdelal po svoje. Vse osebe, ki nam jih prikazuje Trdina — godci, krčmarice, krošnjari, kmetje — so živele resnično in morda še žive; Trdina jih je videl in je govoril z njimi. Ali to nas nič ne briga: glavno je, da jih je videl Trdina z očmi umetnika in da se je njih preprosto pripovedovanje v jeziku in slogu Trdinovem izpremenilo v umetnost. —

(Konec prih.)

Venec slovanskih povestij. Knjiga VIII. Tiskala in založila „Goriška Tiskarna“. A. Gabršček v Gorici. Cena K 1·20, po pošti K 1·30. Knjiga prinaša prevode deseterih zanimivih daljših in manjših povesti priznanih slovanskih beletristov poleg izvorne črtice Zofke Jelovškove. Zares dosti izbornega čtiva za majhen denar!

Časopis za zgodovino in narodopisje. Izdalo Zgodovinsko društvo v Mariboru. Uredil Anton Kaspret. Natisnila Cirilova tiskarna v Mariboru, 1904. v. 8°. 224 str. Leto I. Člani društva ga dobe brezplačno, za nečlane 6 K.

Izvestja muzejskega društva za Kranjsko so dobila ob slovensko-nemški meji vrlega stanovskega tovariša, katerega se jim ni treba sramovati. Dne 18. sušca 1903 se je sešlo 19 rodoljubov, večinoma profesorjev raznih mariborskih učnih zavodov,

k posvetovanju o ustanovitvi „Zgodovinskega društva za Slovensko Štajersko“, in na ustanovnem občnem zboru dne 28. majnika istega leta se je ideja po mnogem trudu uresničila. Namen društvu je, gojiti domačo zgodovino v celem obsegu kakor tudi narodopis. Društvo bo tedaj, kakor obetajo pravila, podpiralo preiskovanje domačih starin in umetnin, zbiralo in preiskavalo arhivalno gradivo za domačo zgodovino, s predavanji, shodi in tiskovinami pospeševalo poznavanje domače zgodovine, občevalo z domačimi in inozemskimi društvi in zavodi s sličnim namenom, vzdrževalo knjižnico in muzej. Njegovo stališče je torej znanstveno, njegov delokrog je slovenski del Štajerja in seveda tudi sosednje kronovine, „kolikor je to nujno za razumevanje južnoštajerske zgodovine“ (str. 103.). „Štajerskim Slovencem preostaje le dvoje: ali z obupno, pasivno resignacijo čakati svoje smrti, ali pa krepko živeti in napredovati tudi na kulturnem polju, zlasti zgodovinskem“ (104); saj zgodovinska zavest najbolj vzbuja narodno samozavest. Društvo je imelo do zdaj šestero živahnih odborovih sej, dva občna zbora in priredilo poljudna predavanja v Mariboru (dvakrat), v Skokah pri Mariboru in v Ljutomeru. Društvo šteje do sedaj 258 udov, kateremu predseduje po smrti Mat. Slekovca znani slovenski pisatelj dr. Pavel Turner.

Kot vidno znamenje resnega znanstvenega stremljenja je izdalo mlado društvo prvi letnik „Časopisa“ v dveh dvojnatih snopičih, ki jasno priča o odločnem koraku naprej v našem znanstvenem slovstvu. — Na prvem mestu čitamo po arhivnih virih sestavljeno študijo urednika A. Kaspreta „O podelitvi deželnega maršalstva na Štajerskem l. 1560.“ (str. 3—21). Isti pisatelj objavlja pismo generala Laudona iz tabora pri Ršavi dne 14. novembra leta 1789. do grofa Liechtenberga (str. 90—91) in ženitni dogovor Ivana Vajkarda Valvasorja z Ano Maksimilo baronico Žečker dne 20. julija 1687. l. iz turjaškega arhiva (str. 186—189). Zanimiv spominček iz viharnege leta 1848., pismo Perczelovo Središčanom, je priobčil Fr. Kovačič iz društvenega arhiva (191—194). Iz redke knjige J. A. Zupančiča „Ausflug von Cilli nach Lichtenwald (1818)“ podaja dr. Ilešič dva odlomka, ki nam v patetičnem slogu slikata otožna čuvstva romantičnega pesnika zaradi novoustanovljene Napoleonove „Ilirije“ (189—191). Dr. Fr. Ilešič nas seznanja v obširni razpravi „O slovenskem Štajerju v jožefinski dobi“ (str. 113—158) z vsebino „Malega besediša“ in „Tega velikega katechismusa“. „Malo besediše“ (prvič v Mariboru 1789) „obsega v prvem delu doslej najstarejši poznani slovenski nazorni nauk, je torej učna knjiga, bolje rečeno, knjiga za učenje“ (116), namenjena odraslim, ki bi se hoteli učiti čitati in učiti nemški. Njegov drugi del ima dvojezično berilo, namenjeno pouku kmečkega ljudstva v duhu prosvetljenosti. Oddelek „Od društva, te gosposke, od postav inu živnierjev“ primerja pisatelj z Rousseaujevim delom „Contrat social“. „Ta veliki katechismus“ (1783) pa nam „kaže zanimiv poskus ustvaritve knjižnega jezika po iz večine nameravani kontaminaciji narečij. Prednost se je dala zapadnemu narečju“ (147). Opis jezika obeh knjig (127, 154—158) so dobrodošli doneski za zgradbo naše zgodovinske slovnice. Istotako bo slovničar z veseljem pozdravil „Slovensko cesarsko odločilo iz leta 1675., s katerim je cesar Leopold naredil konec sporom med minoritskim samostanom ptujskim in njegovimi podložniki v Majšpergu. Drobec je vzorno izdal prof. dr. K. Strekelj in mu dodal poučno analizo jezika, kakršnih najdemo pri nas prav malo (str. 22—51). Še z večjim zanimanjem bo prečital vsak ljubitelj domače zgodovine istega marljivega učenjaka „Prispevke k poznavanju slovenskih krajevnih imen po nemškem Štajerju. I.“ (70—89). „Za pokušnjo“ je podal „v presojo možem, ki razumejo kaj o teh preiskavah“, duhovite razlage sledečih krajevnih imen: Admont — vodomat, Andritz — jedrica, Aussee — osoje, Fehring

— borovnik, Fernitz — borovnica, Grundelsee — kraglo jezero, Irdning — jedlnik, Obgrün — Dobrunje. Kdor se je kdaj bavil s tem mikavnim predmetom, bo pritrdil pisateljevim besedam: „Študije o krajevnih imenih so zelo težavne, in treba je obilo previdnosti, da človek ne zagazi: koliko je v razvalinah sledov še starejše dobe, kakor je tista, ki je preiskovavcu najbolj v srcu in v misli!“ (70). Mogoče pokaže ta študija zaostalim sanjačem o avtohtonstvu slovanstva v srednji Evropi pot k — poboljšanju, ki zidajo zračne trditve s pomočjo zapeljivke etimologije in katerim so trdna zgodovinska poročila in rezultati resnega študiranja le „ein Geschichts- und Gelehrtenirrtum!“ — Na polju domače zgodovine neumornemu preiskovalcu in prvemu društvenemu predsedniku, Mateju Slekovcu († 15. dec. 1903), je posvetil tajnik Zgod. društva dr. Fr. Kovačič z vdano ljubeznijo očrtan življenjepis (52—69). Iz bogate Slekovčeve rokopisne zapuščine prinaša Časopis „Grad in graščina ljutomerska“ (159—184), ki nam svedoči, kakor vsi spisi prerano umrlega rodoljuba, izredno marljivost v nabiranju rodoslovnih podatkov. Odličnemu mlademu učenjaku dr. Vlad. Levcu je napisal A. Kaspret nekrolog, poln prisrčnega sočutja, kjer pravi med drugim, da je bil Levec „med živečimi germanisti edini sposobni učenjak, ki bi bil z obsežnimi slavističnimi znanstvi vstavil v nemško pravno zgodovino nova razgledišča . . . A Levec je tudi dokazal, kaj premore Slovenec, če so mu dani vsi duševni pripomočki; dokazal je zopet, kar so že bili dokazali drugi odlični slovenski učenjaki od Kopitarjeve dobe do sedanosti: kako krivično sodijo oni, ki pravijo, da so Slovenci narod manjše duševne vrednosti. Ko bi imeli Slovenci vseučilišče na svoji domači zemlji, ne bi se poizgubilo toliko talentov in ne bi napredovanja usodil temu ali onemu, ki se je vzlic težavam in oviram vendar proslavil, samo — slučaj.“ (200—201). — Iz „Intelligenzblatt der Annalen der Literatur und Kunst 1803,“ marec, štev. 8., izpopolnuje dr. Ilešič življenjepisne podatke Ožbalda Gutsmana (str. 194—196). Na polju arheologije poroča Fr. Kovačič o rimskem denarju (štirji novci Filipa Arabca, peti novc z napisom Herennia Etruscilla Aug. iz l. 250), ki jih je društvo dobilo na Prekmurskem (91—93), o izkopavanju na slov. Štajerskem leta 1903 in o rimskih najdbah pri Žrečah (196); Fr. Zmazek pa poroča o „negovskih čeladah“, ki so bile izkopane v Ženjaku, fare Sv. Benedikta (185). Narodopisni članki so izostali; edino prof. Murko poroča o narodnem običaju „Frjanovo“ na Murskem polju (str. 208—210), katerega je zabeležil Vid Habjanič v zagrebškem „Zborniku za narodni život i običaje južnih Slavena“ IX. 145—147. — Kakor do sedaj naj se tudi v bodoče v književnih poročilih verno registrira vsak novi pojav na polju domače zgodovine in folklorę ter se od časa do časa doda bibliografičen pregled člankov, ki se tičejo programa novega društva, kakor delajo tudi vsi boljši strokovni nemški listi. Nenavadno bogata vsebina prvega letnika je najsijajnejše priporočilo mlademu društvu, ki stopaj po trdno začrtani poti naprej! „Zgodovina ljube domačije bodi nam učiteljica življenja in voditeljica k lepši bodočnosti!“

Dr. J. Š—r.

„Slovenska Šolska Matica“ nam je doposlala sledeče knjige: 1. Pedagoški Letopis. IV. zvezek, Uredila H. Schreiner in dr. Jos. Tomišek. V Ljubljani 1904. 2. Realna knjižnica. Urejuje V. Bežek. Zbirka učne snovi za pouk v realijah na ljudskih šolah. Pomožne knjige za ljudskošolske učitelje. I. del. Zgodovinska učna snov za ljudske šole. Spisuje prof. J. Apih. Četrti snopič. V Ljubljani 1905. 3. Učne slike k ljudskošolskim berilom. Drugi del: Učne slike k berilom v Čitanki za obče ljudske šole, II. del in v Drugem berilu. II. snopič. Uredila H. Schreiner in dr. J. Bezjak. V Ljubljani 1904. — Kratko oceno vseh teh knjig prinesemo pozneje.